

THE LEXICAL-SEMANTIC CLASSIFICATION ON ADDRESSING THE NAMES OF CHURCHES IN THE TOPONYMY FROM OLTENIA AND MUNTENIA

Iustina Burci

Scientific Researcher II, PhD, "C.S. Nicolăescu-Plopșor" Scientific Research Institute, Romanian Academy, Craiova

Abstract: The churches from Romania have a double system of denomination: an official one – the patron of the church (representing the name of a saint, chosen when it is established the place on which the edifice is built, and mentioned by the hierarch when celebrating the sanctification of the construction) and an unofficial one – ascertained according to the rules of the popular system of denomination. In the present article, we are going to take into consideration the latter aspect, basing our research on the toponymic information, present in the regions from Oltenia and Muntenia.

Keywords: popular geographic terms, origin, frequency, structure, transfer, evolution

Sfera de cuprindere a onomasticii – disciplină lingvistică axată pe studiul numelor proprii – include și denumirile întâlnite în spațiul bisericesc: *hagiotoponime* (nume de locuri a căror etimologie este asociată cu mediul sacru: sfinți sau reprezentanți ai Bisericii, obiecte religioase, sărbători etc.), *teonime* (denumiri ale lui Dumnezeu, ale Trinității, ale Maicii Domnului și ale celorlalți membri ai ierarhiei cerești: Îngeri, Serafimi, Heruvimi, Arhangheli), *hagioantroponime* (numele oamenilor care au dobândit sfințenia), *eclezionime* (denumiri de biserici, mănăstiri, schituri), *eortonime* (denumirile sărbătorilor religioase), *iconime* (numele icoanelor). Exceptând iconimele¹, toponimia din Oltenia și Muntenia (cele două regiuni asupra cărora ne vom restrânge aici observațiile), include toate celelalte categorii enunțate. Iată câteva exemple²: *Candela, Crucea lui Dumnezeu, Crucea Maicii Domnului, Fântâna lu Sfântu, La Icoană, La Rugăciune, La Sfânta Vineri, Lainici* (schit), *Lumânarea, Mahalaua Maicii Precistei, Maica Precestă, Măgura Serafimului, Ogașu Teiului cu Icoana, Padina lu Crăciun, Pahonia* (biserică), *Pădurea Crăciun, Păresimi, Păru cu Moaștele, Poianacu Icoane, Prunii lui Cristos, Salca lu Moise, Slătioara* (mănăstire), *Troița* (biserică), *Vișina, Vodița* (mănăstiri) etc.

Obiectul lucrării de față îl constituie prezentarea unui segment limitat al eclezionimelor, și anume, acela referitor la modul în care se reflectă denominația bisericilor în sistemul tradițional toponimic.

Vom menționa, pentru început, faptul că orice lăcaș de cult (biserică, mănăstire³, metoc, paraclis, schit) are, în mod obligatoriu, o denumire oficială – *hramul* (stabilit chiar de

¹ Este vorba despre denumirile lor propriu-zise, ca de pildă: *Maica Domnului – Aflarea celor Pierduți, Bucuria Bucuriilor, Călăuzitoarea, Cea cu Trei Mâini, Milostiva, Mijlocitoarea, Portărița, Ochiul Neadormit, Tânguirea* etc. (<http://www.doxologia.ro/viata-bisericii/documentar/icoana-maicii-domnului-aflarea-celor-pierduti>, site accesat la 25.09.2018). Apelativul *icoană*, în schimb, este întâlnit în microtoponimie.

² Extrase din DTRO și DTRM (vezi nota 8).

³ Despre denumirile mănăstirilor, vezi: http://onomasticafelecan.ro/iconn2/proceedings/4_02_Felecan_Nicolae_ICONN_2.pdf (accesat la 20.09.2018); Silvia Pitiriciu, *Le role de la toponymie dans le fixation des noms de monasteres*, în „Studii și cercetări de onomastică și lexicologie”, (SCOL), Anul X, nr. 1-2, 2017, pp. 50-59; Idem, *De la nume comune la numele de mănăstiri*, comunicare susținută la conferința internațională

la alegerea locului în care urmează a fi construit și comunicat de către ierarh la celebrarea sfințirii așezământului, reprezentând fie numele unui sfânt, fie al unui praznic împărătesc ori al unei sărbători a Maicii Domnului, în cinstea căruia a fost ridicat și care îi devine ocrotitor. «Este o cutumă ca bisericile, mănăstirile să fie „patronate de un sfânt” sau de o „taină” religioasă, care să ocrotească, deopotrivă, atât lăcașul, cât și pe credincioși»⁴. El poate fi ales de către credincioși, „în funcție de tradițiile locale”⁵ ori este impus „de ctitorul sau sponsorul principal al construcției lăcașului”⁶. În decursul vremii, multe dintre hramuri au fost dublate sau chiar triplate, în funcție de evenimentele derulate în „viața” locașului. Astfel, comuna Poiana Lacului, din județul Argeș, are în subordinea sa administrativă, printre altele, și satele Cepari și Păduroi din Deal: în primul întâlnim biserica cu hramurile „Sfântul Nicolae”, „Cuvioasa Paraschiva”, „Sfântul Teodor Tiron”; în cel de-al doilea, pe cea cu hramurile „Sfântul Nicolae”, „Cuvioasa Paraschiva”, „Sfinții Arhangheli”⁷.

Marea majoritate a edificiilor bisericesti nu este însă cunoscută enoriașilor după numele protectorului; acest lucru se întâmplă în special în comunitățile sătești, pentru ai cărei membri localizarea și particularizarea obiectelor după trăsături individuale (fie geografice, fie de altă natură) reprezintă aspecte importante în derularea vieții rurale.

Pornind de la acest fapt, ne vom întemeia analiza pe informația furnizată de către cele două dicționare⁸ toponimice realizate pentru regiunile anunțate, materialul necesar constituindu-l cel cuprins sub articolul-matră **Biserica** ~, dar și numele independente, cu mențiunea că ne-am oprit în special la denumirile din mediul rural, spațiu ce surprinde mult mai bine aspectele denominării tradiționale, și mai puțin la cel urban, care impune relații de tip oficial.

Am constatat, așadar, că există mai multe paliere lexico-semantice pe care poate fi distribuit corpusul investigat:

1. **Așezăminte bisericesti în a căror structură⁹ denominativă întâlnim nume de sfinți, ale Maicii Domnului sau ipostaze ale lui Dumnezeu:** ~ *Cuvioasa Paraschiva* (s.Stanca c.Spanțov-CL), ~ *Fecioara Maria* (s.Vâlsănești c.Mușetești-AG), ~ *lu Sfântu Niculae* (s. Valea lui Soare c. Ulmeni-CL), ~ *Maica Domnului* (s.Clătești c. Mitreni-CL), ~ *Sfânta Paraschiva* (or. Breaza-PH), ~ *Sfânta Treime* (s.Pietriceana c.Brebu-PH), ~ *Sfânta Vineri* (m.Târgoviște-DB; m. Ploiești-PH), ~ *Sfântu Constantin și Elena* (s.c.Curcani-CL), ~ *Sfântu Dumitru* (c.Valea Mare-Pravăț-AG; s.Călugăreni c.Contești-DB; s.Valea lui Soare c.Ulmeni-CL), ~ *Sfântu Gheorghe* (s.Albești-Ungureni c. Albeștii de Argeș-AG; m.Ploiești-PH), ~ *Sfântu Ilie din Tabac* (m.Ploiești-AG), ~ *Sfântu Nicolae* (s. Nămăiești c.Valea Mare-AG; s.Liliești or. Băicoi-PH), ~ *Sfântu Nicolaie din Abagii* (m. Ploiești-PH), ~ *Sfântu Niculae* (c.Chirnoși, s.c.Spanțov-CL; s.Tărișanca c.Ulmeni-IF), ~ *Sfântu Visarion* (s.c.Blejoii-PH), ~

GIDNI 4, *Globalization, Intercultural Dialogue and Național Identity*, ediția a 4-a, Târgu-Mureș, România, în *Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue, Language and Discourse*, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI Press, 2017, pp. 309-314; Ideam, *De la antroponime la nume de mănăstiri*, Proceeding of the Fourth International Conference on Onomastics "Name and naming" Sacred and Profane in Onomastics, (Edited by Oliviu Felecan), ICONN 4, Baia Mare, Editura Mega, Editura Argonaut, 2017, pp. 967-979.

⁴Oliviu Felecan, *Un excurs onomastic în spațiul public românesc actual*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013, p. 165.

⁵*Ibidem*, p. 166.

⁶*Ibidem*.

⁷https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Poiana_Lacului,_Argeș (site accesat la data de 2.10.2018).

⁸*Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO) (coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan), vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și urm.; *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (DTRM) (coord. prof. univ. dr. Nicolae Saramandu), vol. 1 (A-B), București, Editura Academiei Române, 2005 și urm.

⁹ Menționăm faptul că termenul *biserică* este parte componentă a denumirii: *Biserica Sfântu Dumitru*, *Biserica Sfântu Gheorghe* etc. În această situație, pe parcursul lucrării, tilda (~) va înlocui elementul iterativ al formulei onomastice, pentru a nu încărca suplimentar materialul prezentat.

Sfântul Nicolai (s.Gălăești c. Budeasa-AG), ~ *Sfântul Nicolaie Vechi* (m.Ploiești-PH), ~ *Sfinții Împărați* (or. Ploiești-PH), ~ *Sfinții Voievozi* (m. Ploiești, s.Bobolia c.Poiana-Câmpina-PH), ~ *Sfinții Voievozi „Mihail și Gavril”* (c.Manasia-IL), ~ *Trei Ierarhi* (s.Slătioarele c. Jilavele-IL).

Câteva observații putem face pe marginea denumirilor anterioare: a) nu există consecvență în ortografierea numelor, înregistrându-se, în cazul unora dintre ele, mai multe variante fonetice: *Sfântu*¹⁰ *Nicolae*, *Sfântul Nicolai*, *Sfântu(l) Nicolaie*, *Sfântu Niculae*; b) este preferată forma românată, în detrimentul celei străine: *Paraschiva – Parascheva* (gr. *Αγία Παρασκευή*), *Dimitru – Dimitrie* (gr. *Άγιος Δημήτριος*); c) sunt utilizate sintagme sinonime pentru aceeași sau aceleași persoane: *Fecioara Maria / Maica Domnului; Sfinții Împărați / Sfântu*¹¹ *Constantin și Elena*; d) unele denumiri sunt însoțite de elemente lexicale suplimentare – *Sfântu Ilie din Tabac*, *Sfântu Niculae din Abagii*, *Sfântul Nicolae Vechi* – primele două particularizând topografic așezămintele respective, în timp ce adjectivul *vechi* face apel la cronologie, opunându-i-se lui *nou*, ambele calificative fiind atașate unor edificii omonime ca denumire (*Sfântul Nicolae*), distanțate însă temporal; e) pot fi întrebuițate mai multe calificative privitoare la statutul sub care un sfânt a fost beatificat: *Cuvioasa Paraschiva / Sfânta Paraschiva*; f) numele sfântului poate fi însoțit de articolul posesiv *lu (lui)* – *Biserica lu Sfântu Niculae* – modalitate specifică de a exprima posesia la nivelul denominației populare; g) în ceea ce privește frecvența, constatăm o prezență mai ridicată a denumirilor care privesc cultul Fecioarei Maria și al Sfântului Nicolae.

2. Așezăminte bisericești în a căror structură întâlnim antroponime (nume de mireni), reprezentând, de regulă, numele ctitorului sau localizarea. Acestea pot fi subclasificate, la rândul lor, în funcție de numărul persoanelor implicate în istoria locașului și de cazul utilizat în denumire:

- **Nume individuale în:**

- **nominativ:** ~ *Alimăneșteanu* (s.Bircești c. Valea Mare-Pravăț-AG), ~ *Ciripan* (s.Răchitele c.Cocu-AG), ~ *Crețulescu* (s.c.Leordeni-AG), ~ *Mislea* (c.Cobia-DB);

- **genitiv (realizat sintetic și analitic):** ~ *Bălașei* (s.c.Blejoii-PH), ~ *lu Moș Grecu* (s.Samara c. Poiana Lacului-AG), ~ *lu Badea al Cârștii* (s.c.Oarja-AG), ~ *lu Bășărăleanu* (s.Lacu Sărat c. Chișcanu-BR; s. Stănești c. Corbi-AG), ~ *lu Modreanu* (s.Livezeni c.Stâlpeni-AG), ~ *lu Pluton Mareș* (s.Fefelei or. Mizil-PH), ~ *lu Sărățeanu* (s.c.Miloșești-IL), ~ *lui Asân* (c.Dărăști de Ilfov-GR), ~ *lui Fluturel* (s.c.Cuca-AG), ~ *lui Furduiescu* (s.c.Gura Fcii-DB), ~ *lui Grigoriță Scorțeanu* (c.Ștefănești-PH), ~ *Predii* (c. Dărmănești-AG), ~ *Vârzarului* (m.Târgoviște-DB);

- **acuzativ:** ~ *de la Pantazi* (c. Potlogi-DB);

- **acuzativ + genitiv (sintetic sau analitic):** *La~ lu Drăghiescu* (s.c. Măciuca-VL), *La~ lu Ruță* (s. Viișoara-Moșneni c. Teslui-DJ);

- **Numele unui grup familial în:**

- **nominativ:** ~ *Bănărești* (s.c.Săpata-AG), ~ *Bondoci* (s.Rățoi c.Vedea-AG), ~ *Goleștii Badii* (or. Topoloveni-AG), ~ *Negrești* (s.Groși c. Babana-AG), ~ *Părvulești* (s.Drăgănești-Pământeni c.Mănești-DB), ~ *Popești* (s.Samara c.Poiana-Lacului-AG), ~ *Șerbănești* (c.Cobia-DB);

- **genitiv:** ~ *Șerbeștilor* (s. Mislea c. Cobia-DB);

- **acuzativ:** ~ *la Chirițești* (s.Prodani c. Vedea-AG), *La~ Novăcenilor* (or. Novaci-GJ).

¹⁰ În unele dintre aceste exemple, *Sfântul* apare cu apocopa lui *-l*, specifică limbajului popular.

¹¹ De remarcat forma de singular a apelativului *sfânt*, acordul stabilindu-se aici cu antroponimul masculin.

Tot în această categorie, a mirenilor, am introdus și numele unor domnitori sau membri ai familiei lor (în cazul nominativ): *BisericaNegru Vodă*, *BisericaDomnița Bălașa*¹² (m. București).

Multe dintre locașurile sfinte își datorează, de altfel, apariția și existența unor domnitori¹³, ierarhi și boieri – aflați fie în postura de ctitori, fie în aceea de susținători, prin daniile proprii ori înnoind privilegiile și daniile acordate de către predecesori –, dar și altor persoane (în special acelea cu posibilități financiare) care au contribuit, într-un fel sau altul, la dezvoltarea așezămintelor bisericesti. O singură denumire reprezintă, în materialul nostru, numele unui domnitor – *Negru Vodă*, statutul celorlalți putând fi elucidat doar în urma unei analize efectuate pentru fiecare caz în parte.

Diversitatea inventarului antroponimic (patronime, diminutive, supranume) utilizat în aceste formule și modul lor de realizare (în special prin exprimarea raportului de posesie) corespunde legăturilor interumane din mediul sătesc, loc în care oamenii se cunosc foarte bine. Observarea numelor de persoane implicate în formarea numelor de locuri constituie și un bun prilej de a sesiza gradualitatea formării sistemului de denotație: de la nume unice (*Biserica Crețulescu*, *Biserica Șerbeștilor*), la nume duble (*Biserica lui Grigoriță Scorțeanu*), nu înainte însă de a trece prin creuzetul exprimării populare, care presupune structuri antroponimice complexe, în care persoanele sunt identificate, în cazul nostru, în cadrul familiei (*Biserica lu Badea al Cârștii* etc.). Dispariția articolului posesiv are drept urmare modificarea raportului denotativ: în denumiri, precum *Bisericalu Pluton Mareș*, *LaBiserica lu Drăghiescu* etc. genitivul semnalează existența unei relații de posesie; nominativul, în schimb, indică un raport onimic, prin care numele persoanei devine numele obiectului denumit, asemenea unei etichete: *Biserica Crețulescu*, *Biserica Bănărești* etc. „Sintagmele își pierd transparența inițială, se abstractizează – proces paralel cu pierderea progresivă a motivării la numele simple, personale sau descriptive”¹⁴.

3. Așezăminte bisericesti în a căror structură denotativă apar toponime:

- **numele localității în care se află edificiul bisericesc:** ~ *Crâmpotani* (s.Crâmpotani c.Moșneni-AG); ~ *Dridu-Movilă* (c.Dridu-IF); ~ *Gherăseni* (c.Gherăseni-BZ); ~ *de la Lereștii de Jos*, ~ *de la Lereștii de Sus* (s.c. Lerești-AG); ~ *Lipia* (s.Lipia c.Săpata-AG); ~ *Morteni* (s.c.Morteni-DB); ~ *Plăișor* (s.Plăișor c. Pânătau-BZ); ~ *Râncociov* (s.Râncăciov c. Călinești-AG); ~ *Slobozia de Sus* (s.c.Slobozia-AG); ~ *din Bădulești Vale* (s. Bădulești c. Uda-AG), *La* ~ *Seciului* (s. Seciu c. Fântărești-VL), *La* ~ *de la Pârâu* (s. Pârâu c. Brănești-GJ);

- **nume diferite de numele localității în care se află edificiul bisericesc, exprimând localizarea:** ~ *Bărbătești* (s.Răchitele c. Cocu-AG); ~ *Valea Caprii* (s.Groși c. Babana-AG); ~ *Valea Satului* (s.Samara c. Poiana Lacului-AG); ~ *de la Brazda* (s.Valea Merilor c.Potcoava-OT); ~ *de la Cătun* (s. Samara c. Poiana Lacului-AG); ~ *de la Câmpeni* (c. Poienarii Burchii-PH); ~ *de la Gura Văii* (s. Izvorul de Jos-AG); ~ *de la Răcari* (s. Voinești c. Lerești-AG); ~ *din Belegani* (s.c. Oarja-AG); ~ *din Clăcași* (s.c. Lunca Corbului-AG); ~ *din Dealu Mare* (s. Frățici c. Vedea-AG); ~ *din Moșteni* (s.c. Lunca Corbului-AG); ~

¹² Un alt așezământ – *Biserica Doamnei* (m. București) – are o denumire în care fondatorul apare menționat fără identitate specificată; contemporani cu evenimentele care au determinat corelația obiect – persoană, denominatorii n-au simțit nevoia să precizeze și numele celei din urmă, ci numai titulatura ei. Doar o cercetare de amănunt ne poate lămuri astăzi despre cine anume este vorba. Aici, *Doamna* este Maria, soția lui Șerban Cantacuzino (1678-1688).

¹³ O clasificare a mănăstirilor (care au la bază nume de persoane), în funcție de statutul fondatorilor (voievodale și domnești, boierești, monahale, ctitorii ale unor mireni), face Silvia Pitiriciu în articolul *De la antroponime la nume de mănăstiri*, vezi supra.

¹⁴ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea I, *Toponime personale* (coord. Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014, p. XIV.

din Poalele Satului (s.c. Poienarii Burchii-PH); ~ *din Poștă* (m. Buzău-BZ); ~ *din Sinele* (s. Sinești c. Cuca-AG); ~ *din Valea Boului* (s.Izvoru de Jos c.Vedea-AG); ~ *din Valea Cati* (s.Albeștii Ungureni c. Albeștii de Argeș-AG), ~ *Dealul Viilor* (s. Samara c. Poiana Lacului-AG).

Utilizarea numelui localității în denumirea bisericii contribuie la o mai bună individualizare a acesteia, în special în rândul vizitatorilor alogeni. Referindu-se la mănăstiri (lucru valabil și în cazul bisericilor), Nicolae Felecan făcea următoarea remarcă: „Dificultatea intervine în momentul în care vorbim/ ne informăm «de la distanță» asupra vreunui lăcaș de cult, fie pentru a pregăti un pelerinaj/ excursie, fie pentru a relata despre el ori pentru a pregăti o expunere. Atunci constatăm că avem nevoie și de alte repere, necesare pentru individualizare, fiindcă o mănăstire cu hramul „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul” se află în două localități diferite (com. Ivănești, jud. Vaslui și în Băile Olănești, jud. Vâlcea). „Sf. Ana” apare în județele Maramureș, Mehedinți, Prahova, iar „Sf. Treime” este semnalată în județele Bistrița-Năsăud, Buzău, Gorj, Neamț, Prahova, Satu Mare, Sălaj, iar exemplele ar putea continua. Prin urmare, sistemul de a numi un lăcaș de cult numai după hram este lacunar, fiindcă, fără a cunoaște alte detalii, el rămâne greu de localizat. De altfel, numărul mănăstirilor cunoscute numai după hram este aproape inexistent. În țara noastră am putea vorbi doar de Mănăstirea Trei ierarhi, despre care multă lume știe că se află în municipiul Iași”¹⁵.

4. Așezăminte bisericesti în a căror structură denominativă apar diverse apelative, care fac referire la:

- starea socială: ~ *Băjenari* (s.c.Moșteni-DB);
- statutul administrativ al
  - localității: ~ *Cătun* (s.Samara c.Poiana Lacului-AG); ~ *Cetățuie* (s.Cetățeni Vale c.Cetățeni-AG), ~ *Târgului* (or. Găiești-DB);
  - bisericii: ~ *Domnească de Jos*(m.Târgoviște-DB); ~ *Domnească de Sus* (m. Târgoviște-DB); ~ *Domnească Sfinții Apostoli*(m. Ploiești-PH), ~ *Domnească* (m. București);
- aspectul vegetal al locului: ~ *Copăcei* (c. Cobia-DB); ~ *Frasinii* (c.Cobia-DB); ~ *Peretu* (s.c.Olanu-VL), ~ *Copăceilor*(s. Mislea c. Cobia-DB); ~ *cu Cetinu* (s. Cătunași c. Poiana Lacului-AG);
- materialele de construcție: ~ *de Bârne*(c.Dridu-IL); ~ *de Lemn* (s.c. Măneciu-PH); ~ *de Mărăcini* (s.Cocoru c. Galicea-VL), *La~ din Cărămidă* (s. Ulmet c. Copăcioasa-VL);
- întâmplări / evenimente particulare care au marcat conștiința colectivă: ~ *Arsă* (s.c.Oarja-AG), ~ *cu Moartea*(s. Ciocănași c. Moșoaia-AG), ~ *Pustie* (s.Bălănești m. Ploiești-PH), ~ *Ruinată* (m. Ploiești-PH), ~ *Sfințită* (s.c. Vadu Pașii-BZ), ~ *Trăsnița* (s. Drajna de Jos c. Drajna-PH), *La~ Părăsită* (s. Muiereni c. Goiești, s. Crețești c. Breasta-DJ), *La~ Spartă* (s.c. Bălănești-MH), *La~ Surupată* (s.c. Sinești-VL);
- dimensiune: ~ *Mică*(s. Racovița c. Budești-VL; s.c.Dobrotești s.Orbeasca de Sus c. Orbeasca-TR);
- vechime: ~ *Bătrâna* (s. Homorâciu c.Izvoarelu-PH), *La~ Bătrână* (s. Valea c. Bolboși, s. Bobu c. Scoarța-GJ; s.c. Gruia-MH), ~ *Veche* (s.c. Babana, s. Gorganu c. Călinești, s. Retevoiești c.Pietroșani s. Rădești c. Stâlpeni, or. Topoloveni-AG; s.c. Săpoca, s. Fundeni c. Zărnești-BZ; s. Gămănești c. Contești-DB; c. Dridu c. Singureni-GR, s.c. Andrășești, c. Borcea-IL; s. Lacu Turcului c. Balta Doamnei, s.c. Bragadiru, s.c. Dobrotești, c. Pietroșani-TR; s.c. Balta Doamnei-PH), ~ *Veche la Delureni* (s.c. Vișina-DB), *La~ Veche* (s. Capul Dealului c. Brănești, s.c. Căpreni, s.c. Călnic-GJ; s.c. Cârlogani, s. Vlădueni c. Osica

¹⁵ Vezi nota 3.

de Sus-OT; s. Palanga c. Amărăști, s. Bârzești c. Bărbătești, or. Brezoi, s. Coasta c. Păușești-Măglași, s. Rugetu c. Slătioara, s.c. Tomșani-VL);

- etnie: ~ *Grecilor* (m. București), ~ *Tătărască* (s. Stroești c. Mușetești-AG), *La~ Nemțească* (s. Valea Copcii c. Șimian-MH);

- culoare: *La ~ Albă* (s. Vâlceaua c. Călnic-GJ), ~ *Roșie* (m. Târgoviște-DB);

- localizarea în interiorul așezării, prin raportare la diferite obiecte-reper: ~ *de la Linie* (c. Poienarii Burchii-PH), ~ *de pe Vale* (s. Olteni c. Teișani-PH), ~ *de sub Tufan* (s. Găinușa c. Săpata-AG), ~ *din Deal* (c. Gura Șuții-DB), *La~ din Luncă* (s.c. Fârtățești-VL), *La~ din Mijloc* (s.c. Oboga-OT), *La~ din Teiuș* (s. Ulmet c. Copăcioasa-VL), *La~ din Vale* (or. Novaci-GJ), *La~ dintre Vii* (s.c. Scoarța-GJ), *Peste Apă la ~ Veche* (s. Sănătești c. Arcani-GJ);

- sărbători: ~ *Înălțarea* (c. Manasia-IL);

- obiecte de cult: ~ *Icoana* (c. Cislău-BZ);

- locuitorii așezământului: ~ *Călugărilor* (s. Puchenii c. Moroieni-DB; c. Poienarii Burchii-PH);

- particularități în statutul oficial al denumirii: ~ *cu Hramuri* (c. Manasia-IL); *Biserica Mănăstirea Albă* (s. Linia din Vale c. Curtișoara-OT), ~ *Mănăstirea Maicii Domnului* (s. Ocina c. Adunați-PH), ~ *Epitropiei Sfânta Vineri* (s.c. Alexeni-IL). În primul caz – *cu Hramuri* –, denumirea apare ca urmare a faptului că, de multe ori, la resfințire, bisericile pot primi și un alt hram față de cel stabilit inițial; următoarele denumiri conțin, structural, numele generic al mai multor¹⁶ edificii: *Biserica Mănăstirea*, *Biserica Epitropia*.

Se poate observa, din exemplele anterioare, că există o multitudine de substitute nominale neoficiale pentru a denumi bisericile în mediul sătesc. În acest spațiu, atât oamenii (prin porecle și supranume), cât și obiectele (în special cele cu relevanță la nivelul întregii comunități) se remarcă prin trăsăturile care îi unicează în ochii semenilor lor; numele oficiale sunt golite de sens, inexpressive și, ca urmare, conștiința populară „operează” cu acele particularități evidente, care îi satisfac nevoia de concret.

*

O serie de toponime au în componența lor apelativul *biserică*, fără a desemna, propriu-zis, un astfel de așezământ, ci diverse alte obiecte geografice, sate ori părți de sate: *Biserica* (1. pădure s.c. Cuca-AG; 2. sat c. Mălureni-AG; 3. loc s.c. Măgureni s. Sărulești-IF; 4. moșie or. Mizil-PH; 5. loc s. Baci c. Blejești-TR), *Bisericeasca*¹⁷ (deal, loc arabil, livadă s.c. Bezdead-DB), *Biserici* (stânci s. Cloșani c. Padeș-GJ), *Biserici* (sat c. Cocu-AG), *Bisericile* (loc izolat s. Godești c. Brăiești-BZ), *Bisericuța* (loc s. Piscoiu s. Păpești-Stejari c. Stejari-GJ), *Bisericuța* (muchie c. Mânzâlești-BZ), *Pârâu Bisericii* (pârâu s. Cireșu c. Stroești-VL), *Piscu Bisericii* (pisc s.c. Coșoveni-DJ, s. Ciumagi c. Lădești-VL; loc s.c. Baia de Fier, s. Cârlichei c. Bumbăști-Pițic-GJ; s.c. Bărbătești-VL; deal s.c. Glăvile-VL), *Podu Bisericii* (locs. Ciutura c.

¹⁶ Altele, în schimb, nu conțin apelativul generic. Astfel, *Troița* (s.c. Osica de Sus-OT), *Scăunelu* (s.c. Tismana-GJ), *Turburea* (s.c. Turburea-GJ) și *Vătășeasca* (s.c. Bărbătești-VL) formează singure denumirea bisericii. Cu excepția celei dintâi, *Troița*, care are la bază un obiect specific domeniului, celelalte trei și-au primit numele prin transfer, de la obiecte în proximitatea sau din a căror structură socială fac parte (*Scăunelu* – munte s.c. Tismana-GJ, *Turburea* – sat c. Turburea-GJ, *Vătășeasca* – sat c. Bărbătești-VL). Tot singure formează denumirea edificiului și *Obedeanu* (m. Craiova), *Pahonia* (s. Cheia or. Băile Olănești-VL) și *Petru-Bojiu* (or. Craiova) care provin de la antroponime, reprezentând numele fondatorilor. *Pahonia* (np. *Pahomie*) suferă, în plus, și fenomenul derivării moșionale, în acord cu genul obiectului desemnat.

¹⁷ În materialul pe care l-am avut la dispoziție, au fost înregistrate și denumirile *Bisericeanca* (moșie-PH; loc s. Butești c. Siliștea-TR), *Bisericești* (parte de sat s. Blejani c. Scundu-VL) și *Bisericenii* (sat c. Comișani-DB), a căror etimologie trimite, în primul caz, la antroponimul *Bisericeanca*, iar în celelalte două, la numele de grup *bisericești* și *bisericenii*. Legătura lor cu apelativul *biserică* este una indirectă.

Vârvoru de Jos-DJ), *Valea Bisericii* (satc. Samarinești-GJ; sat înglobat în s. Severinești c. Căzănești-MH; sat – veche denumire a s.c. Orlești-VL).

În cazul unora dintre acestea, acordarea numelor este mijlocită de fenomenul metaforizării, prin intermediul căruia se stabilesc corelații și suprapuneri de sens între diferitele denivelări ale solului și obiecte care aparțin universului în care oamenii își desfășoară viața și activitatea. Chiar dacă termenul *biserică* nu are o disponibilitate stilistică prea mare, totuși, având în vedere caracterul impunător al edificiului pe care îl reprezintă, poate constitui termen de comparație pentru anumite forme de relief (stânci, păduri, piscuri etc.). În alte situații, denumirea este întrebuițată cu accepția „al bisericii”. Toponimul *Bisericeasca*, desemnând un deal, un loc, o livadă și provenind de la adjectivul substantivizat *bisericesc*, poate avea sens posesiv; la fel se întâmplă și în *Pârâu Bisericii*, *Valea Bisericii* etc.

Există, totodată, și numeroase cazuri în care *biserica* devine punct de reper pentru identificarea altor obiecte: *Cișmeaua Bisericii* (s. Severinești c. Căzănești-MH), *Fântâna de la Biserică* (s. Cujmir s. Cujmiru Mic c. Cujmiru, s. Izimșa c. Obârșia de Câmp, s.c. Tâmba-MH), *Puntea de la Biserică* (s. Stroiești c. Arcani-GJ), *Puțu de la Valea Bisericii* (s. Aricioaia c. Șirineasa-VL) etc.

BIBLIOGRAPHY

1. *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și urm.
2. *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (DTRM), coord. prof. univ. dr. Nicolae Saramandu, vol. 1 (A-B), București, Editura Academiei Române, 2005 și urm.
3. Felecan, Oliviu, *Un excurs onomastic în spațiul public românesc actual*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013.
4. Pitiriciu, Silvia, *Le role de la toponymie dans le fixation des noms de monasteres*, în „Studii și cercetări de onomastică și lexicologie”, (SCOL), Anul X, nr. 1-2, 2017, pp. 50-59.
5. Idem, *De la nume comune la numele de mănăstiri*, comunicare susținută la conferința internațională GIDNI 4, *Globalization, Intercultural Dialogue and Național Identity*, ediția a 4-a, Târgu-Mureș, România, în *Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue*, Language and Discourse, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI Press, 2017, pp. 309-314.
6. Idem, *De la antroponime la nume de mănăstiri*, Proceeding of the Fourth International Conference on Onomastics ”Name and naming” Sacred and Profane in Onomastics, (Edited by Oliviu Felecan), ICONN 4, Baia Mare, Editura Mega, Editura Argonaut, 2017, pp. 967-979.
7. *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea I, *Toponime personale*, coord. Dragoș Moldovanu, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014.

SURSE ON-LINE

<http://www.doxologia.ro/viata-bisericii/documentar/icoana-maicii-domnului-aflarea-celor-pierduti>, site accesat la data de 25.09.2018

http://onomasticafelecan.ro/iconn2/proceedings/4_02_Felecan_Nicolae_ICONN_2.pdf, site accesat la data de 20.09.2018

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Poiana_Lacului,_Arge%C8%99, site accesat la data de 2.10.2018